

LR: dom 2008-10-16, mål nr 11238-08

D 23/08

1. Bakgrund

Revisorsnämnden (RN) har mottagit två anmälningar rörande auktoriserade revisorn A-sons uppdrag som vald revisor i ett aktiebolag och dess dotterbolag, och har därför öppnat dessa disciplinärenden. Båda anmälningarna rör revisionen av räkenskapsåret 2005, och avser i huvudsak samma omständigheter. RN behandlar därför båda ärendena i ett gemensamt beslut.

Av anmälningarna och de övriga handlingarna i ärendena framgår följande. I maj 2005 valdes A-son till revisor i ett börsnoterat aktiebolag, nedan benämnt bolaget. Bolaget hade vid den aktuella tidpunkten ett antal dotterbolag varav ett är av intresse i de här ärendena. Koncernens verksamhet bestod i att framställa vissa produkter inom IT-området. A-son har avgett en ren revisionsberättelse för bolaget för räkenskapsåret 2005. Denna är daterad den 20 februari 2006 och överlämnades till bolaget den 7 mars samma år.

I årsredovisningen för räkenskapsåret 2005 redovisades bolagets egna kapital till 21,8 miljoner kr och koncernens egna kapital till 23,7 miljoner kr. Bolagets registrerade aktiekapital uppgick till 42,2 miljoner kr.

A-son har lämnat följande uppgifter om koncernen och dess ställning under den aktuella tidsperioden, som bakgrund till de bedömningar han gjorde vid sin revision. Koncernen bestod av ett antal utvecklingsbolag. Sådana bolag är alltid svårbedömda och har ofta ett betydligt högre värde än den synliga substansen. Som revisor är man ofta hänvisad till att bedöma pågående projekt utifrån utsikterna att de i framtiden ska resultera i produkter som kan säljas med vinst, och att företaget har förmåga att finansiera projekten fram till detta slutmål. I detta fall hade bolaget under relativt kort tid fått nya huvudägare och koncernbolagen hade fått nya styrelser och företagsledningar. Såväl bolagsstrukturen som verksamheterna hade omstrukturerats och nya projekt hade inletts. Åtgärder hade vidtagits för att minska kostnadsmassan, vilket redan hade fått effekt. De pågående utvecklingsprojekten var i huvudsak i ett inledande skede och kunde därmed ännu inte förväntas ha genererat några större intäkter. Det fanns en stark framtidstro som bland annat kom till uttryck genom att olika investerare var villiga att satsa pengar i koncernens verksamhet. Vid tiden för hans revision, dvs. kring årsskiftet 2005/2006, planerades en nyemission som skulle tillföra bolaget drygt 30 miljoner kr. Emissionen var till fullo garanterad av börsbolag, fondkommissionärer, banker och konsortier. Ett av dessa bolag var sedan tidigare ägare i bolaget och hade insyn i dess verksamhet genom representanter i styrelsen. Genom den garanterade nyemissionen syntes finansieringen av koncernens fortsatta utvecklingsverksamhet vara tryggad en tid framöver. Mot bakgrund av denna helhetsbild har han bedömt att tillgångarna kunde värderas enligt principen om ”going concern”.

2. Värdering av aktier i dotterbolaget

I årsredovisningen för räkenskapsåret 2005 redovisar bolaget innehav av aktier i dotterbolaget till ett värde av ca 16 miljoner kr. I koncernen redovisas ca 9 miljoner kr som goodwill avse-

ende dotterbolaget. Den 15 december 2005 beslutade bolagets styrelse att göra en nedskrivning av goodwill med 4,2 miljoner kr avseende dotterbolaget. Före årsskiftet bokförde bolaget även en nedskrivning av värdet på aktierna med 4,2 miljoner kr.

Efter årsskiftet gjorde bolaget en ny värdering av aktierna i dotterbolaget och vid ett sammanträde i januari 2006 beslutade styrelsen att den nedskrivning som hade gjorts i december 2005 skulle återföras. I A-sons dokumentation finns en utskrift av ett e-postmeddelande från bolagets VD som är daterat den 24 januari 2006. I meddelandet anger denne att det inte längre finns behov av att göra en nedskrivning. A-son har haft tillgång till ett antal handlingar från bolaget rörande den nya aktievärderingen. Beräkningarna av aktievärdet utgår bland annat från dotterbolagets intäkter för räkenskapsåret 2005. Dessa räknas sedan upp utifrån en beräknad årlig omsättningsökning om 34 % och en viss avkastningsränta. Beräkningarna sträcker sig till och med år 2016. I beräkningarna anges att intäkterna för räkenskapsåret 2005 uppgick till 3,8 miljoner kr. Av uppgifter i underlaget till bokslutet för koncernen och av dotterbolagets årsredovisning framgår dock att nettoomsättningen endast uppgick till ca 2,5 miljoner kr och att återstoden, ca 1,3 miljoner kr, utgjordes av "övriga rörelseintäkter". Det material som A-son har haft tillgång till rörande aktievärderingen innehåller vissa skriftliga förklaringar och motiveringar till beräkningarna. Dessa är relativt allmänt hållna. När det gäller den beräknade omsättningsökningen hänvisas till ett avtal som bolaget hade ingått med ett utländskt bolag rörande försäljning av en produkt. Detta avtal skulle bland annat komma att påverka vilka marknader bolaget agerade på. Det framgår att kontraktet ännu inte var påskrivet men att förhandlingarna befann sig i ett slutskede och att bolaget hade påbörjat visst utvecklingsarbete.

I A-sons arbetspapper finns följande anteckning rörande den nya aktievärderingen: "Nya beräkningar erhållna från styrelsen (se protokoll = mailbekräftelse). Värdet bekräftas av styrelsen, vilket därefter har godtagits". Bortsett från denna kommentar innehåller dokumentationen inte några uppgifter om granskningsåtgärder eller överväganden från A-sons sida rörande värderingen av aktierna i dotterbolaget och den goodwill, hänförlig till dessa aktier, som redovisades i koncernen.

A-son har anfört i huvudsak följande.

Det material som bolaget presenterade för honom utgjordes av ett s.k. impairment test avseende värdet av aktierna i dotterbolaget. Ett sådant test består alltid av beräkningar och utmynnar oftast i en framtidsprognos, som av nödvändighet sällan kan göras mer specifik än vad som gjorts i detta fall. Räkenskapsåret 2005 var det första då bolaget skulle tillämpa IFRS och därvid värdera tillgångar genom impairment test. Ovanan vid dessa processer torde ha bidragit till att det gjordes två impairment test av dotterbolaget. Den nedskrivning som först gjordes var inte initierad av honom, utan baserade sig på bolagets egen initiala värdering.

Han har prövat det impairment test som bolaget gjorde i januari 2006. Detta test utgjorde i grunden en kassaflödesanalys. Värderingsgrunderna har motiverats av bolaget på ett tydligt sätt, både till honom och i årsredovisningen för räkenskapsåret 2005.¹ Vid sin granskning har han fokuserat på de faktorer i analysen som han bedömde som avgörande, nämligen prognosen över den framtida omsättningsutvecklingen och den tillämpade avkastningsräntan. Beträffande omsättningsutvecklingen kunde han konstatera att det under andra halvåret 2005 hade vidtagits diverse åtgärder för att öka omsättningen och att resultatet för helåret hade vänts till vinst. Bolaget hade fått nya huvudägare. Dotterbolaget hade fått en ny företagsledning och nya utvecklingsprojekt hade påbörjats. När det gäller avkastningsräntan, bedömde han att denna hade stor betydelse för värderingen. Ju högre avkastningsränta som sätts som ägarnas avkastningskrav,

---

¹ RN:s anmärkning: I årsredovisningen lämnas upplysning om att den framtida omsättningsökningen för dotterbolaget har beräknats till 34 %. Det lämnas vidare upplysningar rörande bland annat den beräknade avkastningsräntan, 17 %. Av årsredovisningen framgår inte över hur lång tidsperiod beräkningarna sträcker sig.

desto lägre blir värderingen. Han stämde av avkastningsräntan med en kollega på revisionsbyrån som regelbundet arbetar med den typen av frågor. Denne kunde till och med ha accepterat en lägre avkastningsränta än den som bolaget hade valt. Med detta underlag accepterade han styrelsens synsätt avseende värderingen av bolagets aktier i dotterbolaget och den därmed sammanhängande goodwillposten i koncernredovisningen.

Det förhållandet att de intäkter i dotterbolaget som utgjorde underlag för beräkningarna delvis bestod av övriga rörelseintäkter har inte på något avgörande sätt påverkat hans bedömningar och har inte heller föranlett några särskilda granskningsinsatser eller överväganden.

RN gör följande bedömning.

Aktierna i dotterbolaget och den därmed sammanhängande goodwillposten hade redovisats till väsentliga belopp i bolaget respektive koncernen. Bolagets beräkningar av värdet på aktierna i dotterbolaget var beroende av ett antal variabler. En väsentlig faktor var, som A-son själv har konstaterat, den beräknade omsättningsutvecklingen. Det framgår av hans dokumentation att bolaget har genomfört beräkningarna utifrån den förutsättningen att dotterbolagets omsättning skulle öka med 34 % varje år. Beräkningarna sträcker sig över en elvaårsperiod; åren 2006–2016. För att en revisor ska kunna godta en så stor beräknad omsättningsökning under en så lång tidsperiod, måste han eller hon kunna bedöma att bolagets beräkningar bygger på rimliga antaganden. Detta förutsätter att revisorn får ta del av förhållandevis detaljerade affärsplaner, riskanalyser och annat underlag för bolagets beräkningar. I det här fallet hade A-son även att beakta att bolagets produkter i hög grad var beroende av framtida trender och teknikutveckling.

Som RN har konstaterat ovan var bolagets skriftliga kommentarer till beräkningarna relativt allmänt hållna. Inte heller av A-sons svar till RN kan utläsas att han har haft tillräckligt underlag för att kunna pröva rimligheten i bolagets antaganden rörande den framtida omsättningsutvecklingen.

Som har framgått ovan grundade sig bolagets beräkningar av värdet på aktierna i dotterbolaget på de redovisade intäkterna för räkenskapsåret 2005. I dessa ingick dels nettoomsättningen om 2,5 miljoner kr, dels övriga rörelseintäkter om 1,3 miljoner kr. Övriga rörelseintäkter utgörs av sådana intäkter som inte ingår i ett bolags normala försäljning, och A-son skulle därför ha ifrågasatt att dessa intäkter ingick i underlaget vid beräkningen av värdet på aktierna.

RN finner att A-son har åsidosatt god revisions sed vid sin granskning av bolagets värdering av aktierna i dotterbolaget och den därmed sammanhängande goodwillposten, dels genom att han inte i tillräcklig utsträckning har försäkrat sig om rimligheten i bolagets antaganden rörande framtida omsättningsutveckling, dels genom att inte förvissa sig om att beräkningarna grundade sig på relevanta sifferuppgifter.

3. Återbetalningsskyldighet avseende EU-bidrag

Av utredningen i ärendena framgår att dotterbolaget under räkenskapsåret 2005 redovisade en intäkt om ca 1,2 miljoner kr avseende ett EU-projekt. Vid A-sons granskning framkom dock att dotterbolaget efter räkenskapsårets utgång hade beslutat att avsluta projektet. Hans medarbetare kontaktade därför företrädare för dotterbolaget vid flera tillfällen under januari och februari 2006 och begärde att få en bekräftelse från motpart på att dotterbolaget kunde dra sig ur projektet utan att detta skulle medföra någon återbetalningsskyldighet av utbetalda belopp. Det har senare framkommit att dotterbolaget hade dragit sig ur projektet redan den 10 februari 2006, och att detta hade medfört skyldighet att återbetala ca 900 000 kr.

RN har förelagt A-son att förklara varför han accepterade att frågorna till dotterbolaget rörande den eventuella återbetalningsskyldigheten kvarstod obesvarade när han avgav sina revisionsberättelser för bolaget respektive dotterbolaget. Han har anfört i huvudsak följande.

När han avgav revisionsberättelsen för bolaget hade han inte kännedom om att bolaget de facto hade avslutat EU-projektet och att detta hade medfört återbetalningsskyldighet. Det är korrekt att han vid upprepade tillfällen avkrävde företagsledningen svar på frågan om huruvida en uppsägning från bolagets sida skulle medföra återbetalningsskyldighet. Detta skulle i så fall ha hanterats bland upplysningarna om väsentliga händelser efter räkenskapsårets utgång i årsredovisningen.

A-son har framhållit att han inväntade ett uttalande från VD:n och ekonomichefen, ett s.k. representation letter, innan han ”släppte” revisionsberättelsen. Uttalandet skickades till honom med bud först någon dag före bolagets bolagsstämma som hölls den 7 mars 2006 men det var undertecknat redan den 3 februari samma år. Uttalandet var utformat enligt FAR:s mall och i detta intygades bland annat att årsredovisningen och koncernredovisningen inte innehöll några väsentliga felaktiga uppgifter och att inga väsentliga uppgifter hade utelämnats, samt att bolaget på lämpligt sätt hade bokfört eller lämnat upplysningar om samtliga skulder och ansvarsförbindelser. Han hade gjort klart för VD:n och ekonomichefen att han skulle tolka deras undertecknande av uttalandet som ett svar på frågan om återbetalningsskyldigheten. Uttalandet utgjorde i detta fall ett viktigt revisionsbevis i enlighet med RS 580 Uttalanden från företagsledningen.

Dotterbolagets årsredovisning för räkenskapsåret 2005 är avgiven den 24 april 2006. A-son har påpekat att det i denna finns en notering om att bolaget kunde komma att bli återbetalningsskyldigt med anledning av det avslutade projektet, under rubriken ”Händelser efter bokslutsdagen”. Hans revisionsberättelse för dotterbolaget är avgiven samma dag som årsredovisningen. Vid den tidpunkten hade han ännu inte fått tillgång till uppgifter om återbetalningsskyldigheten.

Bolaget har avsiktligt undanhållit honom tillgängliga handlingar om att projektet hade avbrutits och att detta hade medfört återbetalningsskyldighet, och han har därmed blivit ”förd bakom ljuset”.

RN gör följande bedömning.

Enligt 6 kap. 1 § andra stycket 2 årsredovisningslagen (1995:1554) ska det i förvaltningsberättelsen lämnas upplysningar om sådana händelser av väsentlig betydelse för företaget som har inträffat under räkenskapsåret eller efter dess slut. Om en årsredovisning inte innehåller sådana upplysningar som ska lämnas enligt tillämplig lag om årsredovisning ska revisorn enligt 9 kap. 31 § andra stycket aktiebolagslagen (2005:551) ange detta och, om det kan ske, lämna behövliga uppgifter i sin revisionsberättelse.

A-son hade uttryckligen och vid flera tillfällen efterfrågat en extern bekräftelse på att det aktuella EU-projektet kunde avslutas utan att detta medförde någon återbetalningsskyldighet för dotterbolaget. Han fick dock aldrig någon sådan bekräftelse. A-son har hänvisat till att han i stället fick tillgång till ett ”representation letter” från företagsledningen. När det gäller den invändningen gör RN följande bedömning. Uttalanden från företagsledningen kan inte ersätta andra revisionsbevis som rimligen kan förväntas finnas tillgängliga. Om revisorn inte kan få fram tillräckliga och ändamålsenliga revisionsbevis i en fråga som har, eller kan ha, väsentlig påverkan på årsredovisningen och sådana bevis förväntas vara tillgängliga, innebär detta en begränsning i revisionsarbetets inriktning och omfattning, även om revisorn har fått ett uttalande

från företagsledningen i frågan.² Mot denna bakgrund hade A-son inte fog för att förlita sig på företagsledningens uttalande vid sin granskning av den nu aktuella posten. Det kan i sammanhanget även noteras att företagsledningens uttalande var utformat enligt den standardmall som finns som bilaga till RS 580 och att det inte uttryckligen behandlade frågan om återbetalningsskyldighet. Därtill kommer att uttalandet var daterat redan den 3 februari 2006 och därför inte omfattade händelser som hade inträffat mellan den tidpunkten och revisionsberättelsens avgivande, något som ytterligare minskade dess värde som revisionsbevis.

Uttalandet från företagsledningen innebar således inte att A-son hade grund för sitt ställningstagande i frågan om dotterbolaget kunde avsluta EU-projektet utan att drabbas av återbetalningsskyldighet. Det belopp som kunde bli föremål för återbetalningsskyldighet var väsentligt för såväl dotterbolaget som koncernen. RN finner därför att A-son har åsidosatt god revisions sed genom att inte avkräva bolaget extern bekräftelse rörande den eventuella återbetalningsskyldigheten innan han avgav revisionsberättelserna för bolaget respektive dotterbolaget för räkenskapsåret 2005.

4. Avslutandet av revisionen och datering av revisionsberättelse

Bolagets årsredovisning och A-sons revisionsberättelse för räkenskapsåret 2005 är daterade den 20 februari 2006. Av handlingar som A-son har gett in till RN framgår att de tryckta årsredovisningshandlingarna skulle hållas tillgängliga för aktieägarna i bolaget från och med den 21 februari 2006, inför bolagsstämman som skulle hållas den 7 mars 2006.

A-son har uppgett att datumet i årsredovisningshandlingarna sattes inför tryckningen av årsredovisningen, och att granskningen vid den tidpunkten var avslutad. Med hänsyn till att vissa frågor kvarstod gjorde han emellertid klart för bolaget att han inte skulle avge någon undertecknad revisionsberättelse förrän dessa frågor hade besvarats. Eftersom han inte fick svar på sina frågor avkrävde han VD:n och ekonomichefen ett undertecknat uttalande, ”representation letter”, innan han bestämde sig för att godta bokslutet. Detta uttalande fick således något större betydelse för hans ställningstaganden i revisionen än vad som normalt är fallet i hans revisionsutövning. Hans bedömningar grundades dock i allt väsentligt på den sammantagna information han hade fått från sin granskning samt uppgifterna och uttalandet från företagsledningen. Han gjorde klart för VD:n och ekonomichefen att han skulle tolka deras undertecknande av uttalandet som svar på de utestående frågorna.

Han erhöll ett undertecknat uttalande först någon dag före bolagsstämman. Han överlämnade en undertecknad revisionsberättelse till bolaget vid bolagsstämman. Denna tidsutdräkt (mellan den 20 februari och den 7 mars) ansåg han inte motiverade en omtryckning av årsredovisningen för ändrad datering av revisionsberättelsen.

RN gör följande bedömning.

Enligt 7 kap. 25 § aktiebolagslagen (2005:551) ska styrelsen hålla redovisningshandlingar och revisionsberättelse eller kopior av dessa handlingar tillgängliga hos bolaget för aktieägarna under minst två veckor närmast före årsstämman.

Av A-sons egna uppgifter framgår att revisionsberättelsen är daterad den 20 februari 2006 trots att han inte avgav någon undertecknad revisionsberättelse förrän två veckor senare, den 7 mars. Han har uppgett att granskningen var avslutad redan den 20 februari 2006. Av hans uppgifter till RN framgår dock att även om granskningen i huvudsak var avslutad vid

---

² RS 580 punkten 7. Begränsningar i revisionens inriktning och omfattning ska framgå av revisionsberättelsen, enligt 9 kap. 30 § andra stycket 2 aktiebolagslagen.

dateringstillfället, hade han fortfarande utestående frågor till bolaget. Han bedömde själv de utestående frågorna som så väsentliga att han meddelade bolaget att han inte skulle underteckna revisionsberättelsen förrän de var besvarade. Som har framgått ovan var en av dessa frågor dotterbolagets eventuella återbetalningsskyldighet för ett erhållet EU-bidrag. A-son ansåg sig inte ha fått svar på sina frågor förrän han en kort tid före stämman den 7 mars fick del av företagsledningens uttalande, ”representation letter”. Av hans uppgifter framgår att det var först då han fattade sitt slutliga beslut att ”godta bokslutet”. Med denna bakgrund kan hans revision av bolaget inte anses ha varit avslutad förrän i samband med att han inför stämman fick del av företagsledningens uttalande.

Det är därigenom utrett att A-sons revisionsberättelse för bolaget är daterad en dag då revisionen ännu inte var avslutad. Genom att inte datera revisionsberättelsen korrekt har han åsidosatt sina skyldigheter som revisor.

Vidare har A-son godtagit att årsredovisningen skulle tryckas och hållas tillgänglig för aktieägarna innan revisionen var avslutad. De tryckta årsredovisningshandlingarna innehöll en revisionsberättelse som visserligen inte var undertecknad av honom, men som var daterad och försedd med hans namn. De aktieägare och andra som fick del av den tryckta årsredovisningen måste därigenom ha fått intrycket att denna hade blivit föremål för en fullständig och avslutad revision. Detta måste A-son ha insett. Han skulle därför inte ha godtagit att årsredovisningshandlingarna – inklusive revisionsberättelsen – trycktes och hölls tillgängliga för aktieägarna innan hans revision var avslutad. Även genom sitt agerande i den delen har A-son åsidosatt sina skyldigheter som revisor. Detta framstår som särskilt allvarligt mot bakgrund av att bolaget var börsnoterat.

5. Sammanfattande bedömning

Som har framgått ovan har RN funnit att A-son har gjort en otillräcklig granskning av bolagets värdering av aktierna i dotterbolaget. Han har vidare underlåtit att avkräva dotterbolaget en extern bekräftelse i frågan om eventuell återbetalningsskyldighet för ett EU-bidrag. Han har i stället i för stor utsträckning förlitat sig på ett uttalande från företagsledningen, s.k. representation letter. Såväl dotterbolagsaktierna som det belopp som kunde bli föremål för återbetalningsskyldighet utgjorde väsentliga poster, både i respektive bolag och i koncernen. Vidare har A-son daterat sin revisionsberättelse för bolaget en dag då revisionen ännu inte var avslutad, och han har godtagit att bolagets årsredovisningshandlingar trycktes och hölls tillgängliga för aktieägarna innan revisionen var avslutad.

A-son har således åsidosatt sina skyldigheter som revisor i flera avseenden och han ska därför meddelas en disciplinär åtgärd. Det som ligger honom till last är allvarligt och framstår som särskilt graverande med hänsyn till att det rör sig om ett börsnoterat bolag. Vid en sammantagen bedömning, och mot bakgrund av att A-son inte har några andra anmärkningar mot sig, finner RN att den disciplinära åtgärden kan stanna vid en varning.

Med stöd av 32 § andra stycket revisorslagen (2001:883) meddelar RN A-son varning.

Ärendena har avgjorts av RN genom dess tillsynsnämnd. I beslutet har deltagit f.d. domaren i Europadomstolen Elisabeth Palm, ordförande, hovrättspresidenten Gunnel Wennberg, vice ordförande, rättschefen Vilhelm Andersson, biträdande avdelningschefen Eva Ekström, godkände revisorn Klas-Erik Hjorth, auktoriserade revisorn Leif Lundfors, utredningssekreteraren Jan-Erik Moreau samt professorn Claes Norberg. Vid ärendenas slutliga handläggning har i övrigt närvarit direktören Peter Strömberg, chefsjuristen Per

Eskilsson, revisionsdirektören Kerstin Stenberg samt avdelningsdirektören Elin Eriksson som föredragit ärendena.